

URSULA HEGI De
beschermheilige
van zwangere
meisjes

In de zomer van 1878 strijkt Circus Ludwig neer op het Duitse eiland Nordstrand. De meisjes van het Sinte-Margarethahuis voor zwangere meisjes haasten zich, samen met de nonnen die voor hen zorgen, naar de voorstelling. Maar dan eist een vloedgolf vanuit de Noordzee – zoals eens in de honderd jaar voorkomt – met brullend geweld de levens van drie jonge kinderen op.

Er waren die dag drie moeders op het strand: Lotte, die haar kinderen verliest; Sabine, naaister bij het circus, die samen met haar dochter de tragedie ziet gebeuren; en Tilli, zelf nog een kind, die later die dag in het tehuis haar baby ter wereld brengt. De drie vrouwen zullen meer voor elkaar gaan betekenen dan ze ooit voor mogelijk hadden gehouden.

Na haar internationale bestseller *Stenen van de rivier*, tekent Ursula Hegi met *De beschermheilige van zwangere meisjes* op meesterlijke wijze een hartverscheurend mooi portret van liefde en moederschap, en bovenal van hoe vrouwen elkaar overeind houden als de grond onder hun voeten wordt weggeslagen.

‘Intens ontroerend.’ – *J.M. Coetzee*

‘Wondermooi.’ – *Alice McDermott*

‘Episch, gedurfd, meesterlijk.’ – *Los Angeles Times*

‘Onvergetelijk.’ – *The Washington Post*

‘Verbluffend.’ – *Los Angeles Times*

‘Betoverend.’ – *Publishers Weekly*

‘Briljant.’ – *Chicago Tribune*

‘Verpletterend.’ – *San Francisco Chronicle*

Ursula Hegi (Düsseldorf, 1946)
verhuisde op haar twintigste naar de
Verenigde Staten. Ze brak internationaal
door met haar roman *Stenen van de
rivier*, die werd genomineerd voor de
PEN/Faulkner Award.

DE BESCHERMHEILIGE VAN ZWANGERE MEISJES

Wil je op de hoogte blijven van de boeken van Uitgeverij Orlando?
Meld je dan aan voor onze nieuwsbrief op www.uitgeverijorlando.nl,
of volg ons op Facebook, Twitter, LinkedIn of Instagram.

URSULA HEGI

De beschermheilige van zwangere meisjes

Vertaald uit het Engels door Ine Willems

ORLANDO
uitgevers

© 2020 Ursula Hegi

Oorspronkelijke titel *The Patron Saint of Pregnant Girls*

Oorspronkelijke uitgever Flatiron Books / MacMillan, New York, USA

Published by arrangement with Flatiron Books. All rights reserved.

© 2021 Nederlandse vertaling Ine Willems en Uitgeverij Orlando bv,
Amsterdam

Omslagontwerp Mariska Cock

© Omslagfoto Andrey Yurlov / Shutterstock (zee) en

Dawn Harmer / Shutterstock (circustent)

© Foto auteur Gordon Gagliano

Zetwerk Pre Press Media Groep, Zeist

ISBN 978 94 93 081 78 9

NUR 302

www.uitgeverijorlando.nl

Voor mijn kleinkinderen A. en S.,
in mijn hart altijd bij me

DEEL I

Zomer 1878

I

DE EENLING

Bij elke zwangerschap laten Lotte en de speelgoedmaker hun ongeboren kind kennismaken met de zee: Lotte met haar buik naar de horizon, Kalle met zijn handen op haar heupen terwijl hij haar de zee in loodst tot het water aan haar navel staat. Dromerig, met gelukzalig gesloten ogen, voelt Lotte haar baby zwemmen, gescheiden van de Noordzee door de wand van haar buik. Eerst Hannelore. Toen Martin. Toen Bärbel. In haar vierde zwangerschap wordt Lotte speels en duikt onder in een handstand, tot verrassing van de speelgoedmaker, die hardop lacht bij het zien van haar zwaaiende benen boven het zeeoppervlak. Maar als hij haar met een hand op haar buik en de andere op haar achterste wil ondersteunen, is hij degene die steun nodig heeft, want Lotte komt plots weer boven, spuwt water in zijn gezicht, klemt haar benen om zijn middel, kantelt haar bekken tegen hem aan.

Als je aan de Noordzee opgroeit, heb je er respect voor, je kent hem zoals je je eigen ademhaling kent. Dat begint al als je leert zwemmen nog voor je kunt lopen, en je onder de ene golf door duikt en je je kleine vingers in het silt steekt voordat de volgende je meesleurt. Hannelore is een waaghals in het water net als haar moeder, Martin is voorzichtig. Te vroeg om te zeggen hoe Bärbel ermee omgaat, die net twee is wanneer er die augustus van 1878 een monstergolf tegen Nordstrand oprijst. Een eenling, noemen de Oude Vrouwen het. Zo eens in de honderd jaar heb je die. Niet dat Lotte Jansen het tij verkeerd had ingeschat. Vakantiegangers mogen dan verdrinken omdat ze zo dom zijn om te ver het natte zand op te gaan en dan door de vloed worden afgesneden, maar als er mensen van hier verdrinken is het in een storm of als een vissersboot omslaat.

Deze eenling wordt een legende die Nordstrand al net zo bepaalt

als de mensen die het verhaal van generatie op generatie doorvertellen, die zichzelf als getuigen beschouwen; en niet alleen degenen die Lotte en haar kinderen onderweg naar huis na de circusvoorstelling hebben zien spelen en dansen in de getijdenpoelen, ook anderen, die het alleen van horen zeggen hebben maar erover vertellen alsof ze bij Lotte waren toen de wind plots ging liggen en de blauwe hemel zo geel kleurde dat hij de zon ophief. In die verhalen – herinneringen, zeggen de Oude Vrouwen – heeft Lotte haar vierde kind, Wilhelm, op haar heup, jagen haar dochters in gesmokte jurkjes en Martin in lederhosen achter de terugkrabbende golven aan, rennen ze lachend van de waterlijn het droge zand op en weer terug, tot Lotte ze haar vrije hand toesteeekt en de kinderen aan elkaar koppelt. En aan zichzelf.

Vrije hand? zeggen de Oude Vrouwen.

Hoe vrij is de hand van een moeder als ze er kinderen aan heeft?

Maar je weigert je voor te stellen dat je eigen kinderen van je worden weggerukt. Of je kleinkinderen. Hardop vraag je je af waarom God Kalle en Lotte Jansen zo genadeloos heeft gestraft. Omdat ze seks hebben gehad voor het huwelijk? Dan zou iedereen hier in zonde verdrinken.

‘Met de voeten in het water...’ zingt Lotte tegen haar kinderen, ‘in het water van de zon...’

Wie van jullie heeft het zonnewater niet langs je enkels laten spoelen, langs je kuiten? Je weet hoe dat voelt. En je weet hoe het voelt als je als kind in je spel met de Noordzee onder het oppervlak duikt, als je als volwassene ver uit de kust zwemt. Je herinneringen gedenken Lotte Jansen terwijl je beschrijft hoe de golf haar overweldigt, haar mond en neus binnendringt, haar zilt prikkend het zicht beneemt. En op dat moment smelt alles wat je ziet, alles wat je je herinnert en wat je je verbeeldt samen, tot het steeds groter wordt en uitgroeit tot een legende.

Legenden, weten de Oude Vrouwen, zijn niets meer dan oude roddels, al groeit niet alle roddel uit tot een legende. Roddel op zichzelf is vluchtig, maar legenden voeden zich ermee. De Oude Vrouwen weten het als je een stroopnagel hebt. Als je overgrootouders zijn vreemdgegaan. Als je de soep hebt laten droogkoken. Als je met haat in het hart droomt.

Wanneer de monstergolf zich heeft teruggetrokken verspreiden mensen zich over het *Watt* om de kinderen te zoeken. Nonnen, circusmensen, speelgoedmakers, vissers, winkeliers, priesters, Oude Vrouwen, boeren, smeden en meisjes met dikke buik uit het Sinte-Margarethahuis voor zwangere meisjes, een onwaarschijnlijke verzameling mensen die hoopt de dood te snel af te zijn. Sommigen op circusparden, waarvan de hoeven door het water plenzen. Anderen in rijtuigen. De meesten te voet.

‘We vinden ze wel,’ bezweert Kalle Lotte, die hun jongste tegen haar borst klemt.

‘We hebben ze leren zwemmen...’

‘Nog voor ze konden lopen.’

Heike van het circus rent met wapperend witblond haar en hoog flappende satijnen rokken naar Lotte. Heike, maar zes jaar jonger dan Lotte. Het lichaam van een vrouw, de geest van een kind.

‘Wacht, Heike,’ roept haar moeder Sabine.

Maar Heike, met opzichtige, muf ruikende crêpepapieren klapprozen in haar vuist, rent door. Als ze Lotte de klapprozen toesteeft graait Wilhelm naar het trillende rood voor zijn neus, tot Heikes moeder ertussen stapt en het rood uitvlakt.

‘Och, Lotte...’ Zachtjes veegt Sabine de modder van Lottes gezicht, strijkt natte strengen haar achter haar oren. Ze maakt al deel uit van Lottes zomers sinds Lotte vijf was en Sabines circuswagen bezocht en de pasgeboren Heike vast mocht houden.

‘Bloemen voor Hannelore,’ roept Heike.

Lotte haalt scherp adem.

Sabine slaat haar armen om Lotte heen. Houdt haar en de baby overeind. ‘Ik kan hem overnemen.’

Lotte schudt haar hoofd. ‘Nee.’

‘Zeg maar wat je wilt, ik doe alles.’

‘Waar is Hannelore?’ Heike stampvoet.

Vroeger dacht Lotte altijd hoe verschrikkelijk het voor Sabine moest zijn om zo’n kind te hebben. Maar nu... Ze rilt.

‘Dat weten we niet,’ zegt Sabine tegen Heike. ‘Nog niet.’

‘Nog niet,’ zegt Heike.

Ze speelt graag met de kinderen uit de buurt als Circus Ludwig ergens voor een week neerstrijkt, en vooral op Nordstrand, waar Hannelore haar beste vriendin is. Hannelore is dol op haar. Hannelore kan zich zo stil houden dat ze erbij mag zijn wanneer Heike op de cello met het circusorkest repeteert.

‘Maar waar is Hannelore?’

Hannelore. De hele wereld is op zoek naar haar en naar Bärbel en Martin. De hele wereld loopt druk af en aan terwijl Lotte als aan de grond genageld staat, biddend, kletsnat, met Wilhelm strak in haar armen. De zon baadt de wolken in bloedrood dat tegen het grauw in door scheuren en gaten in de hemel sijpelt. Als het opkomend tij de zoekers van het *Watt* jaagt, haasten ze zich naar hun boten. Een paar blijven er in het water en duiken. Kalle springt in de roeiboort van de imker, die aan de riemen zit met armen die zilverig zien van de bleke haartjes, net een god die zich onderzee zal wagen om je kinderen voor je terug te halen.

TILLI, ELF JAAR OUD

Tilli, elf jaar oud. Die met haar handen beschermend om haar buik op het wad staat te midden van de vrome lieden, die normaalgesproken de meisjes van het Margarethahuis en hun in het oog springende lijfelijkheid mijden. Die vervoering weten uit te stellen want alleen dan valt de hemelse vervoering ze ten deel, een vervoering die de ervaring van gewone stervelingen ver te boven gaat. Het maakt ze razend dat deze meisjes zich te buiten zijn gegaan aan een daad die na het sacrament van het huwelijk heilig is maar zondig ervoor, en dat sommige zelfs een man van hier weten te strikken. De zoektocht naar de Jansen-kinderen maakt ze nu tot bondgenoten; allemaal hebben ze de zon in de ogen en die is warm en straalt al bijna net zoals de ochtendzon, vanonder zo'n zelfde hoek maar dan uit tegen-gestelde richting.

'Bärbel!' roepen ze.

'Martin!' roepen ze.

'Hannelore!' roepen ze.

Tilli wou dat ze kon gaan liggen. Toen ze die ochtend vroeg in de greep van trage krampen wakker werd, had ze er niets over tegen zuster Franziska gezegd. Straks, dacht ze. Ik zeg het straks. Ze wilde per se naar het circus, naar de gratis voorstelling die de dagomroeper, die drie dagen geleden was komen opdagen, had beloofd. Zoals zijn titel al zei, verscheen hij altijd daags voor Circus Ludwig om knechten te huren en over de prijs te onderhandelen van de standplaats in de wei achter het Sinte-Margarethahuis. De nonnen hadden al weken gebeden dat de grond daar zou opdrogen zodat de circuswagens niet tot aan de assen zouden wegzinken.

De dagomroeper laat zich erop voorstaan dat hij weet hoe hij met de nonnen moet praten, maar ze marchanderen zo gehaaid – *wat*

onbetamelijk is voor nonnen, vreselijk onbetamelijk – dat het hem in verlegenheid brengt. Hij heeft geen idee dat zij evengoed in verlegenheid raken omdat hij zo lelijk is en zo ostentatief zijn dikke kin kneedt. Ze krijgen hem zover dat hij zijn bod verhoogt maar eisen gratis kaartjes zodra hij akkoord is gegaan. Zoals gewoonlijk fingeert hij verontwaardiging en telt af in een nadrukkelijke stilte – hij telt tot tien, tot vijftig, tot tweehonderd – maar de nonnen zijn meesters van de stilte, hij zou het nog niet van ze winnen al telde hij tot een miljoen.

Hij slaakt een theatrale zucht. ‘Kaartjes voor alle nonnen.’

‘En voor alle meisjes.’

‘Dat kan Circus Ludwig zich niet veroorloven.’

‘Het hoeft niet voor de voorstelling van zondag te zijn.’

‘Maandag dan.’ Hij beent weg maar draait zich bij de deur even om: hij knipoogt.

Met geschilderde affiches die hij aan bomen bevestigt kondigt hij Circus Ludwig aan, en hij huurt een tiental mannen uit de omgeving in, boeren, kooplui en speelgoedmakers, die er al maanden op wachten en op de inkomsten en de gratis kaartjes voor hun gezin rekenen, maar nog meer op het verzetje dat ze gedurende één glorieuze week circusknecht zijn. Elk jaar in augustus fluisteren Kalle en zijn jeugdvriend Köbi erover om er met het circus mee vandoor te gaan, diezelfde ochtend nog, terwijl ze de verblijven uitmesten en verse houtsnippers over de bodem verspreiden.

Voor de nieuwe meisjes, die Circus Ludwig nog niet kennen, hemel en de nonnen de magnifieke parade op, de een nog euforischer dan de ander. Op dat moment lijken ze nog het meest op elkaar, nonnen en meisjes: in hun verwachtingsvolle *Vorfreude*.

‘... prachtige wagens en de paarden...’

‘... met pluimen op het hoofd, en de acrobaten...’

‘... dansende honden in tutu’s en met hoedjes...’

‘... de pony’s draven in perfecte cirkels met hoog opgetrokken benen...’

‘... en met klapprozen in de manen...’

‘... en de Pierrette, zo mooi, zo triest...’

‘... rode schoenen, en ze schildert hartjes...’

‘... op het voorhoofd van kinderen...’

En het is allemaal waar, zeggen de meisjes terwijl ze te midden van honderden toeschouwers achter de parade aan door de straten lopen, blij dat ze buiten de muren van het Margarethahuis zijn en deel uitmaken van het dorpsleven waarvan ze normaal gesproken uitgesloten zijn, behalve tijdens de mis, wanneer ze in nauwe kerkbanken onder de kansel zitten.

Achter het Margarethahuis is de grond nog steeds zo zompig dat de geur van aarde zwaar in de lucht hangt. De Ludwigs heten de knechten welkom en drukken ze op het hart dat werken voor hun circus toewijding betekent. Perfectie.

‘Sommige rondreizende voorstellingen flansen de zaak snel even in elkaar. Daar komen ongelukken van. Zo werken wij niet. Wij verwachten dat jullie voor de veiligheid van ons publiek zorgen.’

Vol energie halen de knechten touwen en zeil van de karren, werken houten wiggen onder de wagenwielen, laden rekwisieten en foerage uit, bouwen een brede, stevige loopplank van de voorste wagen naar de grond en bruggen tussen de resterende wagens. Dan maakt Silvio Ludwig de dierverblijven open. Toeschouwers in hun zondagse goed juichen en applaudisseren als de dieren achter elkaar aan de loopplank afkomen, waar de pastoor de bonte verzameling beesten zegent, die, zegt hij, vreedzaam samenleven, zonder tralies. Ze ruiken bijna net als vee, denkt Tilli. De lucht doet haar denken aan de stal bij haar thuis, en aan de broer die haar niet zal kunnen vinden.

Tijdens de voorstelling zijn Tilli's weeën heviger geworden – *het is het waard, de artiesten, de kunsten* – maar nu keert haar lichaam zich binnenstebuiten. Ze mag zichzelf niet toestaan om in te storten. Het zou egoïstisch zijn om in te storten terwijl iedereen druk op zoek is naar de kinderen van de speelgoedmaker. Die aan het verdrinken zijn of al zijn verdronken. Tilli geeft een schreeuw. De weeën dwingen haar op de knieën, en mensen snellen toe; twee kerkvrouwen – *gezichten zo zuinig als de vasten* – zijn er als eerste, dan Heike van

het circus en haar moeder, die Tilli's polsslag controleert. Lotte rent op het geschreeuw af, er zeker van dat haar kinderen zijn gevonden – *zo meteen komt Hannelore overeind en zie ik haar boven de mensen uitsteken die over Martin en Bärbel gebogen staan* – maar Lotte kan niet zien wie er op de grond ligt tot ze zich een weg naar het midden van de menigte heeft gebaand, waar Sabine en twee kerkvrouwen een krijgend hoogzwanger meisje helpen dat niet op het *Watt* had moeten zijn. *Had niet...*

Heike wrijft over Tilli's buik. 'Draag je een baby?'

Tilli zegt dat de weeën nog maar net zijn begonnen, maar de vrouwen geloven haar niet. Ze helpen haar overeind, dragen haar naar het Margarethahuis. Mijn weeën zijn nog maar net begonnen, zegt Tilly weer, tegen zuster Franziska, die haar barnstenen rozenkrans afdoet en over de sleutel van de medicijnkast hangt voordat ze Tilli onderzoekt in een ziekenkamer met muurschilderingen van reusachtige vergulde pauwen.

'*Kitsch*,' zegt zuster Franziska tegen Tilli. 'Dit was vroeger een paleis, een halve eeuw geleden gebouwd in opdracht van een bisschop. Met geld dat-ie van de Kerk had gestolen. Uit het diasporafonds. Uit de collecteschaal.'

De bisschop heeft zijn paleis open en bloot gebouwd, schreven de Oude Vrouwen aan het aartsdiocees. Hoger dan de kerkspits. De decadentie. Marmeren trappen die met een boog naar de eerste en tweede verdieping voeren. Een oranjerie met een volièrre waarin pauwen krijsen als mishandelde kinderen. De Oude Vrouwen nemen er *Kaffee und Kuchen* op wanneer de bisschop wordt verbannen naar een vergeten parochie aan de Poolse grens: naar aardappelakkers en raven. Zijn pauwen blijven op Nordstrand, planten zich voort en overleven op vijf na de jagers. Die vijf worden uiteindelijk gevangen en geslacht. Maar de huiveringwekkend menselijke echo van hun kreten maakt het onmogelijk ze te eten, al proberen sommigen het met een stoofpot of een soep – per slot slachten ze hun kippen en schapen evengoed – maar dit voelt als kannibalisme, en ze spugen het taaie vlees uit.

Het bisschoppelijk paleis staat een halve eeuw leeg, tot een heilige dag in 1842, weten de Oude Vrouwen nog, waarop het blad in goudgele dwarrelingen van de bomen valt en een troep nonnen uit een dorpje ver weg aan de Rijn aankomt. Eentje draagt een kooi vinken met oranje snavels. In het open veld tussen kerk en dijk zweeft een visioen, een woonst die majestueuzer is dan de nonnen ooit hebben gezien of gedroomd: de contouren ervan schemeren in de nevelvelden, trillen alsof ze ontelbare metamorfosen hebben ondergaan. Geklapwiek van enorme vleugels: heel even denken de nonnen dat het paleis vlucht neemt. Er weerklinken kreten, half menselijk, half dierlijk, en drie gestalten stijgen moeizaam op in de lucht.

Zuster Franziska en zuster Ida slaan een kruis.

Zuster Konstanze versterkt haar grip op de vogelkooi.

Zuster Elinor lacht. 'Pauwen!'

De pauwen landen met over lei krassende klauwen hoog op het dak en houden de nonnen nauwlettend in het oog wanneer ze onder aanvoering van de jongste – zuster Hildegunde, magere handen weggestopt in tegenovergelegen mouw – de bordestrap beklimmen. Die dag laten de nonnen porselein en bestek en al het alledaagse ingepakt, en openen alleen de kisten met wat telt: die met verf, bladmuziek en boeken, met fluit en viool, met weefgetouw. Al gauw komen de eerste zwangere meisjes, de meeste nog zo jong dat ze giechelend wegrennen van de nonnen en verstopperij spelen in de kapel.

De Oude Vrouwen komen met geschenken: broden, ingemaakte bonen en perziken, appelmoes. Ze wonen al eeuwen op Nordstrand. Ze zijn het geheugen, het geweten en de richters van Nordstrand. Ze waren erbij toen de tweede grote Mandrenke van 1634 het eiland Strand in vieren reet en Nordstrand ontstond. Ze waren onder de vluchtelingen toen in 1362 de grootste Mandrenke van allemaal de stad Rungholt op het eiland Strand verwoestte. De Oude Vrouwen kennen Rungholt nog: uit eigen herinnering, de herinnering die door de eeuwen heen op hen is overgegaan en die zij op hun beurt zullen overdragen, samen met de drang om haar levend te houden.

Rungholt, zo dichtbij dat je wanneer de wind gaat liggen de kerkklok-

ken kunt horen luiden onder het Noordzeeoppervlak, waar het verzonken eiland – met zijn mensen, zijn beesten, zijn huizen, zijn watertorens en windmolens – in zijn geheel ligt te wachten tot het kan herrijzen. Men zegt dat Rungholt buiten bereik is, dat de stad voorgoed verloren is gegaan, en dat ook jij verloren bent als je ernaar op zoek gaat. Maar sommigen zeggen dat de stad één keer per jaar, in de lente, net lang genoeg bovenkomt om je binnen te laten.